

MEGYERI LÁSZLÓ

Előadás, néző, pénz

A SZÍNHÁZ 2004. márciusi számában *PéNZ, néző, előadás* címmel írt cikket Csáki Judit a Vidéki Színházak 2003-as Találkozójáról, illetve önmagában a találkozóról. Az én írásom azért született, mert néhány észrevételét pontosítani szeretném, illetve vitathatónak – vagy vitandónak – tartom. Természetesen nem a színikritikus (előadásokat és művészi színvonalat érintő) minősítéseivel kívánok foglalkozni – bár a cikk írója valószínűleg nem kerül a vidéki igazgatók népszerűségi listájának az élére –, hanem a találkozói észrevételre vonatkozó kérdésekkel.

A cikk címe – legalábbis az enyém – rangsort is jelent. Míg Csáki Judit a pénzből indul ki, és így keresi a nagyobb támogatottság, tehát a nagyobb látogatottság lehetőségét, addig én a szándék kialakulása szerint sorolom az egyes fogalmakat.

Érdekes először azzal foglalkozni röviden, hogyan és miért jött létre a találkozó. Vidéki színházak mindig is jöttek Budapestre. Nagy hagyománya volt például a kaposváriak évad végi vígszínházi vendégjátékának (megjegyzem, ők biztos számíthattak a „lezarándokoló” színházrajongók szájpropagandájára). Régen is fontos volt a Budapesten való megjelenés, hiszen ide el lehetett hívni a kritikusokat, a szakmát, megmutatni, mit ér a színház. A budapesti színházak pedig örömmel fogadták a vidékieket, hiszen – kevés kivételtől eltekintve – bérleti díjként elkérték az egy esti „kieső” bevételüket, külön kifizették a műszakot, de nem vállaltak garanciát a nézettségre, a jegyértékesítésre. Persze a jegyeket ki más adta volna el, mint – külön jutalékért – a színház szervezése.

A hősorkozakat leszámítva óriási ráfizetés és szerény látogatottság volt a vendégjáték hozadéka. Ezt váltotta fel nagy részben az öt évvel ezelőtt meghonosított Vidéki Színházak Találkozója.

Röviden összefoglalnám a találkozó koncepcióját, hiszen néhány elemét Csáki Judit vitatja. Kifogásai között vannak olyanok, amellyekkel egyet lehet érteni, többel viszont nem.

A Thália Színház befogadószínházzá alakulásakor feltérképeztük azokat a problémákat, lyukakat, ahol egy társulat nélküli épületet hasznosítani lehet, hogy a fővárosi színházi kínálat még színesebb legyen, és az egész színházi szakma érdekeit szolgálja. Sok más mellett a vidéki vendégjátékok ügye volt az egyik ilyen neuralgikus pont. Azt már akkor tudni lehetett, hogy nem érdemes havonta, hetente meghívni egy-egy színházat, előadást (ha a budapesti, több száz előadást kínáló repertoáron feltűnik egy mégoly értékes produkció, senki nem veszi észre), ezért ezt a feladatot projektrendszerbe kellett illeszteni, amely

egyébként jellemző is a Thália Színház működésére. Így született meg a találkozó gondolata. A projekt nem lehet a Thália Színház kasszáját izmosító rendezvény, ezért az előző cikkben említetteknek megfelelően felezzük a bevételt. Két évbe telt, míg az NKA színházi kuratóriumával megértettük, hogy bár marketingre kérjük a pénzt, ez végül a vidékiek zsebében landoló forinttá válik.

A rendszer alapjai már az első évben kialakultak. Azóta is változatlanok az alábbi elemek:

- maguk a vidéki színházak nominálnak;
- a találkozó nem verseny, tehát zsűrizés, díjazás nincs, a találkozó a „színházról” szól;
- a találkozó önfenntartó, így a remélt támogatásokat a sorozat propagandájára költjük;
- a játsszói helyeket, a közreműködő személyzetet természetesen térítésmentesen biztosítjuk, a bevételen a befogadóhely és a vendég színház egyenlő arányban osztozik;
- a helyarra – a budapesti helyárralhoz igazítva – javaslatot teszünk, de attól – a szempontokat egyeztetve – természetesen eltérhetünk.

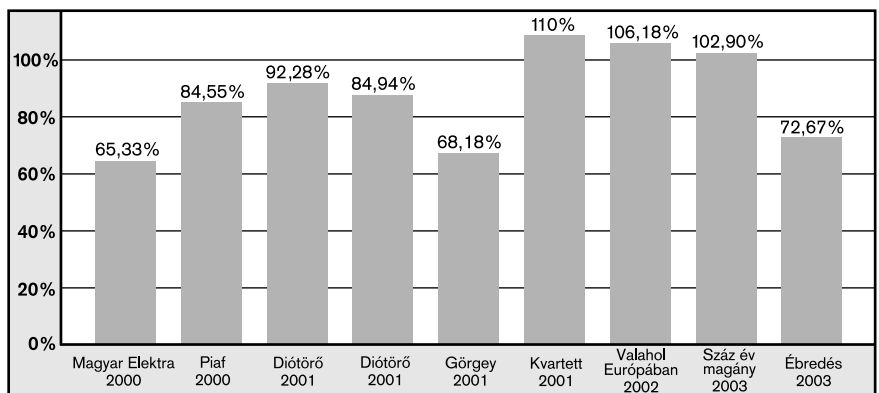
Az évek során változott a résztvevő színházak köre, hiszen – kérésükre – 2002-től bekerültek a meghívottak közé a társulat nélküli befogadószínházak (Tatabánya, Budaörs, Dunaújváros). Lehet vitatkozni azon az érven, hogy mennyivel komolyabb műhelymunka folyik egy kvázitársulattal működő színházban (hiszen, ha nem említettem volna, a találkozó célja és egyik lényeges szempontja a színházi műhely állapotának megmutatása) a társulati rendszer felbomlását követően, mint egy stabil művészettel dolgozó befogadószínházé. A döntést a Vidéki Színház Igazgatók Egyesülete hozta meg, így bővült a meghívandó színházak köre.

Komoly expanzíós lehetőséget jelentett a Merlin, továbbá egy tétova kísérlet erejéig a Vidám Színpad, majd tavaly a Nemzeti Színház bekapcsolódása. A több játsszói hely növelte a lehetőségeket és a problémákat is. Egyik komoly gond: hogyan lehetne biztosítani, hogy valaki minden előadást lásson. A megszokott két hétnél tovább véleményem szerint nem szabad húzni a találkozó idejét. Az ütközések elkerülése tehát – tekintettel a továbbra is várható huszonöt-harminc előadásra – lehetetlen – de nem is hiszem, hogy ez követelmény lenne.

Változott a produkciók kiválasztásának rendje is – nem mintha az előzsűrizés bejött volna –, mivel a színházak által javasolt darabok közül az elsőt mindenképpen bemutatjuk, a fennmaradó előadásokból pedig válogatunk. Csáki Judit cikkét olvasva lehet, hogy ezt az információt (mármint a kiválasztás szempontjait) legalább a szakmával, de lehet, hogy a nagyközönséggel is meg kellene osztani, hiszen a kiválasztás mutatja a színházvezető értékrendjét.

Rendszeresen konzultálunk a vidéki igazgatókkal. Keressük azokat a lehetőségeket, melyekkel jobba, sikeresebbé tehető a találkozó (a Csáki Judit cikkében is említett, könnyedebb hangvételű előző év látogatottsága 92 százalék felett volt). Esett már szó kritikus citromdíj kiosztásáról, de felvetődnek egyéb kérdések is, így például az évente kétszeri megrendezésről, esetleges időpont-módosításról és egyéb praktikus ügyekről.

Az idén megkapják a színházak azt a grafikont, amely mutatja az elmúlt öt év darabjait és azok látogatottságát. Talán nem sértődik meg az egri színház igazgatója, ha az ő példájukra hivatkozom.

Érdemes néhány szót vesztegetni a finanszírozásra is. A jelenlegi kultuszminiszter a harmadik, akihez azzal a kéréssel fordultunk, hogy támogassa a találkozót, s a minisztérium térítse meg a vidéki színházak költségeit. A támogatás eredményeként nullszaldó esetén a teljes bevétel a befogadóknál maradna, ami növelné a marketinglehetőségeket, illetve szabadabb kezdet adna a helyár megállapításához. Ez szintén látogatottságnövelő tényező lehet. Reméljük, hogy a mesebeli hármasszám mesés eredményt hoz.

Most pedig két gondolat, amelyeket megtárgyalunk a vidéki igazgatókkal.

Az egyik a tematizálás. Csáki Judit leír egy alternatívát (klasszikus, vígjáték, modern dráma). Jobbnak gondolom, ha a prózát és a zenés darabokat választjuk szét. A prózai találkozó esetén a fenti három –

és ezen túl bármilyen – műfaj, választék megjelenhet. A zenés találkozó műsorában pedig az opera, az operett, a musical és a balett egyaránt szerepet kaphat. Természetesen eközben a stúdiókban prózai előadások is műsorra kerülhetnek.

A második gondolat az, ami igazából e cikk megírására készítetett. Csáki Judit véleménye szerint „a produkciók nem jelentéktelen hányadának éppen a csend az adekvát kritikái visszhangja”. Az egyik színházigazgató kolléga két évvel ezelőtt azt mondta, hogy „jól kiszúrtál velem, mert a találkozón nem lehet nem ott lenni”. Szeretnék a kritikusokkal is kiszúrni: azt szeretném, hogy ne lehessen nem írni valamennyi előadásról, hiszen a színházak más, fontosabb feladataiktól vonják el a pénzt, hogy épp ezért vagy részben ezért Budapestre jöhessenek. Fel-

ajánlom tehát, hogy amennyiben a Kritikusok Céhe megszervezi, hogy valamennyi előadásról legalább egy kritika szülessen, úgy azokat összegyűjtve önálló kiadványként vagy valamelyik szaklap különszámaként kiadjuk, és valamennyi színházhoz, színházi fórumhoz és színházzal foglalkozó, annak életére befolyással bíró szervezethez eljuttatjuk. Ajánlatom természetesen nem önzetlen, megpróbálunk ehhez forrásokat szerezni. Ez és a remélt támogatás segítheti, hogy a találkozó ne „kiszúrás”, hanem színházi ünnep legyen, és a tét megnövekedése a jelölő kollégákat is a válogatási szempontok végiggondolására sarkallja.

Azt szeretnénk, ha a két másik országos színházi esemény (POSZT, Kisvárdai) mellett a Vidéki Színházak Találkozója is méltó helyre kerülne a fenntartók és a szakma tudatában.

Három társulat: három korszak

■ BESZÉLGETÉS REGŐS JÁNOSSEL ■

– Az idén huszonöt éve, hogy a Szkené Színháznál dolgozol, melynek jelenleg az igazgatója vagy. Hogyan kerültél ide?

– Színházi családból származom, de gyerekkoromban ellentmondásos élményeket szereztem ebben a közegben, ezért tudományos pályára készültem, népművelés–magyar szakra jártam. Az egyetemen néhányan megalapítottuk a Triviális Tudományos Diákkört, ahol olyan témákkal foglalkoztunk, mint az operett, a pornófilm, a western vagy a magyar nóta. A hetvenes évek végén ez meglehetősen merésznek és szokatlannak számított. A szakdolgozatomat Hofi Gézáról írtam, akit Homéroszhoz hasonlítottam strukturalista, szemiotikai alapozású elemzésemben. Dolgozatom sikere oda vezetett, hogy elkezdett érdekelni a színészi játék, de nem kritikusi szempontból.

– Hogyan alakult tovább az életed?

– Mivel népművelés szakot végeztem, a pomázi művelődési házba kerültem, ahonnan fél év után eljöttem, s az akkor szerveződő Népszínházba mentem. Az egyik utazó társulat vezetője és rendezőasszisztense lettem. Ez alatt a periódus alatt sikerült bepillantanom a színházi működés legalsó bugyraiba. Nagy kalandként éltem meg az egészséget. Mivel apám, Regős Pál ak-

koriban a Szkené Együttes mozgásmestere volt, engem már sok élmény kötött ide, ezért szívesen jöttem. Olyan vezetőt kerestek, aki kialakítja a profiljukat..

– Mióta működik színház ebben az épületben?

– A hatvanas évek közepén Keleti István rendező alakította ki ezt a teret, az ország első szobaszínházaként. Engem nagyon érdekelt ez a fekete doboz, hiszen a mobil nézőtér és technika rengeteg lehetőséget rejt magában. Amikor 1979-ben ide jöttem, egy hagyományosabb, nem hivatásos színház, a Szkené Együttes, illetve a beszélgetőesteket szervező Együttes Színház, egy szociológiai indíttatású csoport dolgozott itt. Szerettem volna melléjük vendégként meghívni az akkori legjobb csapatokat, a Stúdió „K”-t és az Utcaszínházat, Hegedűs Tibor vezetésével. Az utóbbi csoport munkáját senki nem dokumentálta, ezért, sajnos, ma már kevesen emlékeznek rá. A Stúdió „K” akkori legendás Woyzeck-jét, az Utcaszínház pedig a *Műmama* című előadását hozta el. Először született átütő siker a Szkenében, az előttük itt dolgozó társulatok belterjesek voltak, rendszerint igen kevés néző előtt játszottak.

– Úgy tűnik, a Szkené minden periódusa egy-egy meghatározó társulathoz kötődik. Hogyan korszakolnád az első huszonöt évet?

– Az első szakaszt az Arvisura jellemzi, a másodikat az Utolsó Vonal, a harmadik periódust pedig a Pintér Béla Társulat határozza meg.

– Az Arvisura hogy került a Szkenébe?

– Somogyi István a kőbányai Szent László Gimnáziumban dolgozott, az ő társulata iskolai amatőr színházként indult. Eleinte csak egy-egy alkalomra hívtam meg őket, majd 1983-tól már folyamatosan nálunk dolgoztak. Ekkorra a Stúdió „K” irányt változtatott, az Utcaszínház pedig soha nem vált hagyományos értelemben vett műhellyé, szabad emberek társasága maradt. Az ő helyükre, illetve a még itt dolgozó csoportok mellé lépett be Somogyi csapata, amelyet akkoriban Tanulmány Színháznak hívtak. Ebben a periódusban olyan emblemikus előadások születtek, mint *A Mester és Margarita*. A kilencvenes évek elején indult az Utolsó Vonal, amely nem olyan műhelyszerű színház, mint az Arvisura. Állandóan veszekedtek, és a veszekedéseket egy az egyben megmutatták a közönségnek.

– Ki volt a vezetőjük?

– Az Utolsó Vonalnak nem volt vezetője, nagyon sok erős egyéniségből állt. Halálkomoly témákat dobtak fel, amelyeken a közönség betegre röhögte magát. Ez hihetetlenül vonzott, nagyon hamar benne találtam magam. Ekkor csináltam az első darabomat, a *Pomáz '77* címűt, majd 1993-ban az eddigi legsikeresebbet, a *Piroskát*. Az ilyen vállalkozásokra nemcsak engem, hanem másokat is bátorított a társulat.

– Mi történt az Arvisurával?

– Az arvisurások kezdetben gyanakvással tekintettek az Utolsó Vonallra, később azonban egyre többen játszottak az ő előadásaikban is. Somogyi is megszerette őket. Pintér Béla az első nem arvisurás szerepét a *Piroskában* játszotta. Mindenki élvezte,